

Halkevlerinin Malî Yapısı ve Bütçedeki Yeri

Financial Structure of People's Houses and Their Place in Budget

<p>Enver Emre ÖCAL Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Topkapı University, Department of History, İstanbul, Türkiye Topkapı Üniversitesi, İİSBF, Tarih Bölümü, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0002-9654-0241 Email: enveremreocal@topkapi.edu.tr</p>	<p>Kenan ÖZKAN Altınbas University, Common Courses Department, İstanbul Türkiye Öğr. Gör. Dr., Altınbaş Üniversitesi, Rektörlük, Ortak Dersler Bölümü, İstanbul, Türkiye ORCID: 0000-0001-8939-4365 Email: kenan.ozkan@altinbas.edu.tr</p>
--	---

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Öcal, E. E. and Özkan, K. (2023). Financial Structure of People's Houses and Their Place in Budget. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 61, 228-253.

Öcal, E. E. ve Özkan, K. (2023). Halkevlerinin Malî Yapısı ve Bütçedeki Yeri. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 61, 228-253.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 06 August/Ağustos 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 26 August/Ağustos 2023

Published/Yayın Tarihi: 30 September/Eylül 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: September/Eylül

Issue/Sayı: 61 **Pages/Sayfa:** 228-253

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Enver Emre ÖCAL and Kenan ÖZKAN).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Halkevleri, Cumhuriyeti kuran kadronun toplumu arzu ettiği idealler doğrultusunda inşa edebilmesi için gereken önemli bir kurumdu. Çünkü Cumhuriyet, devrimleri sahiplenecek Batıdaki gibi bir burjuva sınıfına sahip değildi. Dolayısıyla, devrimleri dayandırabileceği toplumsal tabanı kendisi oluşturmalıydı. Halkevleri bu açıdan önemli bir misyona sahipti. Bu misyonu hayata geçirmek için kurulan Halkevlerinin en güçlü tarafı ise tek parti iktidarı tarafından her anlamda desteklenmesiydi. Aslında Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı bir oluşum olarak kurulan Halkevleri, söz konusu partinin alternatifsiz iktidar oluşu ve devlet ile özdeş bir yönetim tesis edişi nedeniyle bir takım kamu olanaklarından rahatça faydalanma imkanına sahip olmuştur. Böyle bir imkânı kullanıyor olması ekonomik olarak güçlü bir varlığa sahip olması sonucunu da doğurmuştur. Sonradan oluşacak muhalefet hareketi, Halkevlerini bu açıdan mercek altına almış ve kamu kaynaklarının suistimal edildiği yönünde iddialarda bulunmuştur. Hatta Halkevlerinin kapatılma sebebini de bu iddialar oluşturmuştur. Bu nedenle tek parti iktidarının sınırsız desteğine sahip Halkevlerinin malî yapısı ve bütçesinin genel ekonomi içindeki yerinin ne olduğu dikkati celp eden bir mahiyet arz etmektedir. Dolayısıyla, bu makalenin konusu parti-devlet bütünlüğüne sahip tek parti iktidarının desteklediği Halkevlerinin kamu olanaklarından ne derece istifade ettiğini ortaya koyacak şekilde malî yapısının incelenmesi ve bu malî yapının, gelir ve giderleri ile genel Türk ekonomisi içindeki yerinin tespit edilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, tek parti dönemi, Cumhuriyet Halk Partisi, Türk iktisat tarihi, Cumhuriyet tarihi

Abstract

Community Centers were an important institution necessary for the group that established the Republic to build the society in line with the ideals it aspired to. Because the Republic did not have a bourgeois class as in the West to embrace the revolutions that had been carried out. Therefore, it had to form the social base on which it could predicate such class or revolutions. Community Centers had an important mission in this regard. The most significant strength of the Community Centers established to bring this mission into life was the full support they received from the single-party government in every aspect. In fact, the Community Centers, established as an organization affiliated with the Republican People's Party, had the advantage of easily benefiting from certain public resources due to the party's uncontested governance and its establishment of a close relationship with the state. The fact that it was using such an opportunity undoubtedly resulted in having a strong economic presence. The future opposition movement later scrutinized the Community Centers in this regard and made allegations that public resources were being exploited through these establishments. These allegations actually formed the basis for the reasons behind the closure of these institutions. Therefore, the financial structure and budget of Community Centers, which had the unlimited support of the single-party government, attract attention in terms of its position within the general economy. This article examines the financial structure of the Community Centers, which had the support of the single party government with party-state integrity, reveals the extent to which they benefit from public facilities and determines the significance of this financial structure in the income and expenses and the general Turkish economy.

Keywords: People's Houses, single-party period, Republican People's Party, history of Turkish economy, History of Republic

Giriş

Bilindiği üzere Batıda burjuvazinin yükselişine paralel biçimde iktisadi alt-yapı dönüşüme uğramış ve hâkim olan feodal düzenin içinden yeni (kapitalist) üretim ilişkileri filizlenmeye başlamıştır. Süreç içinde söz konusu ilişkilerin tüm üst yapı kurumlarını şekillendirmeye başlamasıyla birlikte Batı metropollerinde sanayi toplumu denilen yeni bir toplum modeli ortaya çıkmıştır. Aydınlanma düşüncesinin ve insanı merkeze koyan (hümanist) dünya algısının hâkim olduğu modern sanayi toplumları, burjuva kapitalist yapının ürünü olarak feodal üst yapı kurumlarını tasfiye etmiş, aristokrasinin ve kilisenin egemenliğine son vererek siyasi alanda, milliyetçilik ideolojisine ve ulusal pazar ekonomisine dayalı laik, parlamenter ulus-devletlerin doğuşuna vesile olmuştur. XX. yüzyıl itibarıyla Batı toplumsal düzeni aşağı yukarı bu yapıdayken, Türkiye gibi geri kalmış veya üretim ilişkileri dönüşümüne geç zamanda başlamış, sınıfsal yapısı kısır, kapitalist üretim ilişkileri henüz belirgin hale gelmemiş toplumlarda ise feodal üretim ilişkileri devam etmekteydi. Dolayısıyla, toplumun kendisiyle birlikte tüm üst yapı kurumları bu ilişkiler tarafından belirlenmekteydi. Bu gelişmelerin etkisi ile Batılı metropoller devrin en ileri çağdaşlık seviyesini temsil etmeye başlamışlardı. Dünyanın geri kalan ülkeleri, siyasi düzen, hukuki yapı, teknik gelişme, üretim, sanayi, sanat, gündelik yaşam ve bilim alanlarında Batıyı örnek almaya, Batı gibi olmaya ya da Batının metotlarını kullanarak kendi toplumsal yapılarını yeni sentezlere ulaştırmaya çalışıyorlardı. Türkiye de bu ülkelerin başında gelmekteydi. Osmanlı'nın son yüz yılı itibarıyla Batı karşısında kan kaybetmeye başlayan devletin aydınları ve bürokratları, çözümü Batı gibi olmakta bulmuş ve üst yapı kurumlarını buna göre şekillendirmeye çalışmıştır. Tanzimat ile Kemalist devrimler arasındaki seksen beş yıllık süreçte iktidar aygıtını ele geçirme fırsatını yakalayan ya da bu fırsata yaklaşan tüm devrimci kadrolar son tahlilde ülkeyi Batı kurumlarının transferi ile kurtaracaklarına inanmışlardı. Yegâne amaç, Batının elde etmiş olduğu askeri, iktisadi, kültürel kazanımlara, Batının izlemiş olduğu tarihsel gelişim çizgisini kat etmeksizin bir sıçrayışta ulaşabilmektir. Ancak, bunun böyle olmayacağı Tanzimat süreci ve Meşrutiyet hareketlerinde fazlasıyla anlaşılmıştı. Üst-yapı, devrimleri iktisadî alt-yapı dönüşümleri ile desteklenmedikçe eski düzene geri dönülmesi ve devrimin akamete uğraması tehlikesi devam etmekteydi. Kemalist kadro bu durumu tespit etmiş ve Millî Mücadele sonrası başlatılan devrim sürecinde, evvela özel sektör öncülüğünde 1929 Ekonomik Buhranıyla da devlet öncülüğünde kapitalist kalkınma stratejisini hedeflemişti. Ancak, Kemalist kadronun bildiği ve önemseydiği bir durum daha mevcuttu. O da Osmanlı'dan Türkiye'ye kalan insan birikiminin yetersizliği idi. Bu yetersizlik salt nüfus eksikliğini değil, aynı zamanda nitelikli işçi ve beşerî sermaye yoksunluğunu da ihtiva etmekteydi (Baydar, 1969, s. 85; Tezel, 1982, s. 90). Bu sebeple, Kemalist kadro devrimleri birbirine başat şekilde iki alanda birden yürütme, yani alt-yapı ve üst-yapı dönüşümlerini birlikte gerçekleştirme kararı aldı. Eğitim, kültür, dil, tarih gibi alanlardaki dönüşümler, iktisadi yapının kapitalistleşmesi ile desteklenecekti (İlhan, 2008, s. 57). Fakat, bir önemli sorun daha vardı. Kapitalist

dönüşümü ve üst-yapı devrimlerini sırtlanacak; bu dönüşümlere öncülük edecek bir sınıf henüz teşekkül etmemişti. Dolayısıyla, Cumhuriyet eliti bu sınıfı kendisi teşkil etmek ve en azından gelecek nesilleri kendi ideolojisine uygun yetiştirerek, devrimi kalıcı hale getirecekti. Yukarıda belirtildiği gibi Türkiye’de Batı’dakine benzer bir sınıflaşma henüz oluşmamış, var olan sınıflarsa devrimlerin öncülüğünü yapacak kadar palazlanmamıştı. Bundan dolayı devrimlerin aşağıdan yukarı halk hareketi şeklinde değil yukarıdan aşağı Jakoben tarzda gerçekleşmesi gerekiyordu. Kemalist kadro bunu gerçekleştirmek için en azından topluma bilinç götürmek sorumluluğundaydı. Bu da farklı eğitim kanalları vasıtasıyla gerçekleşebilirdi. Yeni neslin inşasına paralel şekilde topluma format atılması ve zihinlerin rejimin ideolojisine uygun biçimde şekillenmesi amaçlanıyordu. İşte erken Cumhuriyet devrinde kurulmuş olan Halkevleri bu amaca yönelik kültürel toplum mühendisliği aygıtlarıydı. Söz konusu kurum aracılığıyla Kemalist kadro, toplumun zihin dünyasını inşa edebilecek ve rejimin “makbul” göreceği yurttaşlar yetişmesini sağlayacaktı.

1. Halkevlerinin Kuruluşu ve Gelişimi

Halkevlerinin kurulmasından on ay kadar önce, 1912 yılından beri faaliyetini devam ettiren Türk Ocakları (Üstel, 2010, s. 51), Serbest Cumhuriyet Fırkası’na yakınlık, Orta Asya Türkleri üzerinden Türk-Sovyet ilişkilerini olumsuz etkileyebileceği izlenimi ve faşizm iddialarının meydana getirdiği olumsuz hava nedeniyle, 1931 yılının Nisan-Mayıs aylarında alınan iki kararla Cumhuriyet Halk Fırkasına (CHF) katıldı (Yetkin, 2018, s. 176). Böylelikle, Kemalist kadronun uygun gördüğü milliyetçilik çerçevesine uymayan ve Türkçü muhtevasını sürdürmeye devam eden, hatta Turancı bir perspektife meyleden önemli bir sivil toplum kuruluşu ilk dönemini tarihsel olarak tamamlamış oldu (Heyd, 2002, s. 131; Arıkan, 1999, s. 266; Soyak, 2004, s. 456; Tunçay, 2012, s. 306-308; Üstel, 2010, s. 321-356). On ay sonra Türk Ocaklarının geniş örgütlenme ağı, fiziki alt-yapısı ve tecrübesinden istifadeyle 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri kuruldu (Olgun, 2019, s. 509). Hatta Halkevleri dergilerinden “Ün” dergisinde şu isabetli tespit yapılmıştır: “*Türk Ocaklarının hatrasına daima saygıyla bağlı kalacağız*” (Arıkan, 1999, s. 266).

Türk Ocaklarının birikimi üzerine bina edilen Halkevlerinin kurulduğu gün itibarıyla Ankara başta olmak üzere on dört il merkezinde açılış törenleri yapıldı. Ankara’daki törende konuşan CHF Genel Sekreteri Recep Peker, Halkevlerinin kuruluş amacı ile ilgili şunları söylemişti: “*...Bu sırada milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için, mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır...*” (Arıkan, 1999, s. 268). Görüleceği üzere bu ifadeden, Atatürk’ün öngördüğü “imtiyazsız ve sınıfsız bir toplum” olma hedefinin solidarizme ve korporatizme dayalı hususiyetine vurgu yapılmaktadır. Amaç, sınıfsız bir toplum olarak görülen o günkü yapıyı dayanışmacı (solidarist) bir ruhla bir araya getirmek ve tüm meslek gruplarını loncacı (korporatist) bir yaklaşımla iş birliğine yönlendirmektir. Devrimci elitin Türkiye’ye uygun gördüğü toplumsal üst-yapı buydu.

Attila İlhan'a (2008) göre, bu üst-yapı modelinin hedef olarak kabul edilmesi bilhassa Mustafa Kemal'in öngörüsüydü. Çünkü Mustafa Kemal'e göre Türk milleti emperyalizm karşısında konumlanmış mazlum bir milleti ve sınıflı toplum olmanın şartlarını taşıyordu. Dolayısıyla, sanayileşmiş toplumlardaki gibi sınıf çatışmasına dayalı bir toplumsal yapı yerine meslek gruplarının topyekûn dayanışmacı birlikteliğine dayalı "say (emek) misakı millisi" hayata geçirilmeliydi (s. 25-26). Peker'in bahsettiği "birlikte çalışmak esası" tam da böyle bir şeydi. Kitlelerin birlikte çalışma esasına göre dizayn edilmesi hususunda Halkevleri ciddi bir işlev üstlenecek ve ideolojik olarak toplumun yeniden formatlanmasını sağlayacaktı. Kemalist kadro bunu merkezizetçi bir anlayışla ve otoriter bir yöntemle hayata geçirecekti. Engin Yetkin'in konu hakkında yapmış olduğu şu tespitler dikkat çekicidir:

"1929 ekonomik krizi, SCF ve Menemen Olayı iktidara göstermişti ki, ülkede, devrimin yerleşmesi ve rejimin güçlenmesi için otoriter bir yapılanma ve düzene ihtiyaç vardır. Bundan sonraki yılların parti için siyasi ve idari açıdan otoriter yöntemlerin artırıldığı yıllar olması da bu başlangıç yeriyile ilgilidir. Ekonomide devletçilik politikası uygulanacak, siyasi, sosyal ve kültürel yaşamın tamamına hâkim olunacak bir düzen oluşturulacaktır. Bu anlayışın uzantısı olarak 1930'lar, partinin devletle bir olduğu, bütünlendiği yıllar olarak değerlendirildiğinde yeni otorite siyasetin ilk habercisi, Türk Ocakları gibi merkeze sorun yaratabilecek kurumların ortadan kaldırılmasıydı ve aslında uzun vadeli bir işe ocakların kapatılmasıyla başlanmıştı. CHF, 1930'lu yıllarda bütün toplumsal ve kültürel güçleri tek bir merkezde toplamaya çalışacak ve bu anlayışın uzantısı olarak herhangi bir toplumsal kuruluşun faaliyet göstermesine fırsat tanımayacaktı. Bundan sonra parti, sivil toplum kuruluşları ve derneklere yönelik kapsayıcı sonra da özümseyici bir anlayışla devlet ve toplumun tüm kademelerine nüfuz etme isteğini açıkça gösterecekti.

Türk Ocaklarının kapatılmasının ardından CHF, devrimin ve Kemalist ilkelerin Türk halkına benimsetilmesi ve geniş bir halk tabanına yayılması için Halkevlerini kurdu. Halkevleri, bir bakıma Türk Ocakları gibi varlıkları teker teker sona eren kuruluş ve derneklerin yerine kurulmuştu." (Yetkin, 2018, s. 176)

Yetkin'in de belirttiği gibi Kemalist kadro, gerçekleştirdiği devrimin ideolojisini "yukarıdan aşağı" süreçlerle halka götürmek istiyordu. Bunun için de Halkevlerini kurmuş ve diğer tüm sivil toplum kuruluşlarını kapatmıştı. Bu aynı zamanda ciddi bir merkezileşme ve otoriterleşme anlamına gelmekteydi. Kemalist kadronun en bilenen isimlerinden Falih Rıfki Atay, Rusya seyahatinden sonra kaleme aldığı yazıda Yetkin'in ifadelerini destekleyen mahiyetteki şu sözleri sarf etmiştir:

"Rusya'dan ben bir ders getiriyorum. Bu ders, Türk ihtilalini organize etmek, yeni gençliği yetiştirmek ve Türk cemiyetini birkaç hamlede terbiye etme usulleridir... Rusya'dan komünist değil, fakat daha şuurlu olarak geliyorum: Türkiye'nin iktisat ve inşa planını yapmak, İnkılap Fırkasını komünist ve faşist, yani eski bir nizamdan yeni bir nizama geçen

memleketlerin firkalarından örnek alarak kurmak, bürokrasi yerine ihtilalci metotlar almak, hiç durmaksızın büyük yığının terbiyesine geçmek.” (Atalay, 2018, s. 67)

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Halkevleri, bahse konu yığın terbiyesinin merkezi olarak konumlandırılmıştı. Ayrıca toplumsal yaşamın tüm veçhelerini tek merkezden kontrol etmek isteyen kurucu kadro, Halkevlerinin kuruluş kararını CHF kurultayında almış ve fırka Umumi İdare Heyetinin hazırladığı, Umumi Reislik Divanının kabul ettiği bir talimatnameyle Halkevleri yapılanmasına son şeklini yine parti aracılığıyla vermişti (Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 3-4). Yani, parti devletle özdeşlik kurduğu gibi, sivil toplum kuruluşları dahil tüm toplumsal yapılarla da özdeşlik kurmayı amaçlıyordu. Artık partinin hakimiyetine almadığı hiçbir boşluk neredeyse kalmamıştı. Arkasına kurucu kadronun ve onun temsil ettiği parti-devlet gücünü alan Halkevleri kısa sürede büyümüş ve 1932 yılında dokuz ana şubeyle faaliyete başlayan teşkilat, 1935 yılında 103 şubeye, 1940 yılında 379 şubeye, 1946 yılında ise 455 şubeye inkılap etmiştir (Arıkan, 1999, s. 281). Bunun yanı sıra 1940 yılından sonra küçük yerleşimler için açılmaya başlayan Halkodalarının sayısı da 1946 yılı itibarıyla 4066'ya çıkmıştı (Yetkin, 2018, s. 177).

Halkevleri Talimatnamesine bakıldığında Halkevlerinin herhangi bir genel merkeze sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre, kurulan her Halkevi kendi bulunduğu yerde çalışır ve bütçesi, çalışmasının ne suretle yapıldığı, nereye bağlı olduğu gibi hususlar kendi talimatnamesinde belirtilmektedir. Dolayısıyla, teşkilat tek merkezden yönlendirilen bir yapı şeklinde oluşturulmamıştır. Her Halkevi kendi çalışmasını ve bütçesini kendisi tanzim etmektedir. Ancak, parti-devlet yapısı ile arasındaki organik bağı göstermesi bakımından Talimatnamenin “Halkevleri Teşkilinde Umumi Esaslar” bölümü birinci maddesinde yer alan şu ibare önemlidir: “...Ancak Halkevi idare heyetiyle şube idare komitelerine aza olabilmek için Halk Fırkasına mensup olmak lazımdır. (Memurların bu idare heyetlerine ve şube komitelerine girmelerinde kanuni mahzur yoktur.)” (Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 5). Görüldüğü üzere Halkevleri ile parti-devlet yapısı CHF üzerinden ciddi bir organik bağ kurmuştu.

Aynı Talimatnamede Halkevleri fikrinin hangi ülke uygulamalarından ilham alındığı da belirtilmiştir. Buna göre:

“Macaristan’da milli kültür cemiyetlerinin teşekkülü 1867’den başlar. Bu teşkilat Macar milli kültür cemiyeti, Uranya cemiyeti, Amele jimnazları, çiftçi dernekleri ve ilah... gibi isimler altında çalışmaktadır. Bunların yüzlerce kültür yurtları vardır.

Çekoslovakya’da (Mazarik halk terbiye müessesesi)nin dört yüze yakın kültür yurdu vardır.

Faşistlerin bütün İtalya’ya şamil Dopolavoro isimli bir milli kültür teşkilatı ve bu teşkilatın 1586 kültür derneği ile milli mevzularda piyesler temsil eden gençlerden mürekkep 1000 kadar amatör temsil grupları vardır. Yalnız 1930’da açtıkları halk kütüphanelerinin sayısı (8000)dir.....

Almanların, sayılması sayfalar dolduracak kadar çok halk kültür teşkilatı vardır.

Bunlardan Nurenberg'teki bir kültür cemiyetinin idare ettiği yüksek halk mektebinin yalnız muallim sayısı (60)'ı daimî (110)'u muvakkat kurslara mahsus olarak (170)'dir.

Resmî mektepleri ihtiyaçtan eksik olmadığı şüphesiz bulunan İngiltere'de halk terbiye cemiyetinin radyo ile verdiği dersler için dinlenme kulüplerine (2) milyon (700) bin daimî dinleyici devam etmektedir.

Bu birkaç misal bu sahalarda çalışmaya her milletten çok fazla mecbur bulunduğu halde maddî ve manevî vasıtaları maalesef çok eksik olan memleketimizde resmî, gayri resmî kuvvetlerin aynı maksat üzerinde teksifi lüzumunun kıymetini tebarüz ettirebilir.” (Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s. 4)

Yukarıdaki alıntıyı destekleyecek diğer bir örnek de sonraları Halkevleri tüzüğünü hazırlayan komisyonda üye olarak yer alacak olan Vildan Aşır Savaş Bey vesilesi ile yaşanmıştır. Henüz Halkevlerinin kurulmadığı bir tarihte, Vildan Aşır Savaş Bey, Ankara Radyosu'ndaki konferansında, Çekoslovakya'daki “Sokol” isimli kültür teşkilatını örnek göstererek Türkiye'de buna benzer halkevleri ya da halkın evi şeklinde bir örgütlenmeye gidilebileceğini belirtmiştir. Atatürk, bu konuşmanın üzerine Vildan Bey'i tebrik ederek halkevlerinin kurulması çalışmalarını başlatmıştır. Görüldüğü üzere gerçekten de Halkevleri uygulaması farklı ülkelerin deneyimlerinden fazlaca istifade ederek oluşturulmuştur. Bu ülkeler arasında Nazi Almanya'sı ve İtalya gibi faşist ülkeler de mevcuttur (Toksoy, 2007, s. 29). Halkevleri ile CHF'nin bağı aynen bu ülkelerdekine benzer şekilde yapılanmıştır. Yukarıdan devamla Talimatnamenin ikinci maddesinde, “Halkevlerinin açılma kararı ve mesaisinin umumi sevk ve idaresi Fırka Umumi İdare Heyetine, evlerin tesis, teşkil, tanzim ve murakabesi Halkevlerinin talimatnamesi ahkâmına göre Vilayet İdare heyetlerine aittir” denilerek bu bağ açık biçimde ortaya konulmaktadır. Hatta Talimatnamenin sekizinci maddesinde “Halkevleri binaları Cumhuriyet Halk Fırkası idare heyetleri tarafından temin, tanzim ve tefriş olunur” denilerek Halkevleri yapılanmasının himayesinin CHF idare heyetlerinde olduğu belirtilmiştir. Bu örneklerden anlaşılacağı üzere Halkevleri, çalışmanın giriş bölümünde belirtildiği gibi, Kemalist kadronun 1931 yılındaki CHF Kurultayı'ndan sonra başlatmış olduğu ve Matbuat Kanunu ile devam ettirdiği parti devleti politikası ile tüm sivil toplum kuruluşlarını denetim altına alma stratejisinin öznesi olmuştur (Mazıcı, 1996, s. 141, 153).

1932-1951 yılları arasında faaliyet gösteren Halkevleri, söz konusu yıllar arasında, Kemalist ideolojiyi tabana yaymak için pek çok çalışmaya imza atmıştır. Örneğin, 1932-1935 yıllarında dilin sadeleştirilmesi (Türkçeleştirilmesi), okuma yazma ve milli tarih tezine yönelik araştırma ve derlemeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra, 1935 yılı itibariyle Türk Dil Kurumunun direktifleri ile kırk bin adet fiş derlenmiş ve kuruma gönderilmiştir. Halkevleri bünyesindeki dil şubeleri kanalıyla öz Türkçe olmayan köy ve sokak adları hakkında incelemeler yapılarak değiştirilmesine öncülük edilmiş, 1934 yılında yasalaşan soyadı kanununun uygulanmasına ilişkin olarak halktan kimselere soyadı bulunması, soyadı koyma töreni yapılması gibi belli başlı çalışmalarda bulunulmuştur. Dil şubeleri

okuma yazma öğrenilmesi hususunda da öncülük etmiştir. Ayrıca bu şubeler pek çok kitap ve dergi basılmasını sağlamıştır. Bunlardan en önemlisi ve ünlüsü 1932 yılında Ankara Halkevi tarafından yayımlanmaya başlanan Ülkü dergisi olmuştur. Faaliyet raporlarına göre 1940 yılı itibarıyla 2835 konferans, 158 dönem kursu, 39 dönem yabancı dil kursu, 24 dönem yetiştirme kursu organize edilmiş, 2921 tiyatro oyunu sahneye konulmuştur. Yüz binlerce insan bu faaliyetlerden istifade etmiştir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı ile tüm faaliyetlerde ciddi derecede azalma olmuştur (ataturkansiklopedisi.gov.tr).

1948 yılına gelindiğinde artık Halkevi olmayan il, Halkevi veya Halkodası olmayan ilçe kalmamıştır. On dokuz sene boyunca devam eden ilk dönem faaliyetleri, Demokrat Parti iktidarının kararıyla, 8 Ağustos 1951 tarihi itibarıyla sona ermiştir. Uzun faaliyet dönemi boyunca Halkevlerinin, Kemalist ideoloji doğrultusunda halka bilinç aşılama hususunda gayet başarılı bir pratik ortaya koyduğu rahatlıkla söylenebilir.

2. Halkevlerinin Faaliyet Döneminde Türkiye Ekonomisine Genel Bir Bakış (1932-1951)

Bilindiği üzere Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında, bilhassa İzmir İktisat Kongresi ile "teşebbüs-ü şahsi" yani "özel girişimciliğin" desteklenmesi yolunda bir politika izlenmeye başlandı. Şevket Pamuk'un da belirttiği gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin 1920'li yıllardaki temel iktisadi yaklaşımı, özel sektör lehine ve özel sektörü güçlendirmek amacıyla sınırlı bir devlet müdahaleciliğiydi. Özel sanayi teşebbüslerine çeşitli teşvik ve destekler sağlayan Teşvik-i Sanayi yasasının mevcudiyeti, devlet eliyle girişimci sınıf oluşturulmasına iyi bir örnektir (Pamuk, 2021, s. 181). Yahya Tezel, literatürün en önemli eserlerinden biri olan "Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi" isimli çalışmasında, kuruluş yılları itibarıyla özel teşebbüsün devlet tarafından ciddi anlamda desteklenmiş olduğunu şu ifadelerle tespit etmiştir:

"Ankara Hükümeti, Cumhuriyet'in başından beri, genel olarak özel birikim ve özel olarak sanayi kesimindeki özel birikimi uyarmak için, elverişli bir toplumsal, siyasal ve iktisadi ortamı oluşturmak ve bir takım doğrudan destekler sağlamak amacıyla, karışmacı (müdahaleci) bir iktisat politikası izledi." (Tezel, 1982, s. 206)

Devleti yönetenler bu gibi müdahalelerle Cumhuriyet'in o güne kadar henüz sahip olamadığı burjuva sınıfını meydana getirmeye çalışıyordu. Bu amaçla, hukuk sistemini kapitalist mülkiyet ilişkilerine uygun şekilde tasarlamak durumunda kalmıştı:

"Kemalist rejim bilindiği gibi, bir hayli hızlı bir tempoyla önemli bir hukuk reformunu gerçekleştirdi. 1920'lerde, birbirini tamamlayan bir dizi geniş kapsamlı temel kanunlarla, Türk hukuk sistemi Batı toplumlarına göre çağdaştırılırken, tam anlamıyla kapitalist mülkiyete dayanan bir yasa düzeni Türkiye'de yerleştirilmiş oluyordu. 1924 Anayasası özel mülkiyet ve miras haklarını en temel haklar arasında güvence altına aldı. İsviçre Medeni

Kanunu'ndan uyarlanmış Türk Medeni Kanunu'nun 1926 yılında kabul edilmesiyle, Osmanlı hukuk yapılarının taşınmaz mallarda özel mülkiyet rejimiyle bağdaşmayan bütün kalıntıları tasfiye edildi.” (Tezel, 1982, s. 207)

Şevket Pamuk da Tezel'in ileri sürdüğü görüşleri destekler mahiyetteki şu ifadeleri sarf etmiştir:

“1920’lerde ekonomide özel sektöre dayalı bir model öngörülmüyordu. Ancak Ankara çevreleri ekonominin denetimini tümüyle piyasaya veya özel sektöre terk etmeye hazır değillerdi. Zaten Ermeni ve Rum müteşebbislerin yokluğunda, böyle bir rolü üstlenecek güçte bir özel sektör de ortalıkta görülüyordu. Kısacası, 1920’lerdeki iktisat politikalarının temel yaklaşımı, özel sektör lehine ve özel sektörü güçlendirmek amacıyla sınırlı bir devlet müdahaleciliği olarak özetlenebilir. Bir başka deyişle, ekonomi düşük gümrük tarifeleriyle açık tutulmuş olsa da bu döneme egemen olan anlayışı liberal diye nitelendirmek doğru olmaz. 1929 yılına kadar açık ekonomi koşullarının geçerli olması, devletin diğer alanlardan da çekildiği anlamına gelmedi. Sanayileşme ve devlet eliyle bir girişimci sınıf yaratılması hedefi, dönemin iktisat politikalarına damgasını vurdu. Örneğin 1927 yılında Meclis’ten geçen Teşvik-i Sanayi Yasası gıda, tekstil ve çeşitli yapı malzemeleri dallarındaki sanayi kuruluşlarına çeşitli teşvikler ve destekler sağlıyordu...

...1920’lerde izlenen iktisadi modelin önde gelen uygulaması ve simgesi İş Bankası’dır. İş Bankası özel sektörün gelişmesi için kurulmuştur ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında hükümetin özel sektöre dayalı bir iktisadi kalkınma modeli oluşturmak için izlediği yolu simgeler.” (Pamuk, 2021, s. 181)

Görüldüğü üzere Cumhuriyeti kuran Kemalist kadro, 1920’li yıllar boyunca özel teşebbüsün desteklenmesine dayalı kapitalist kalkınma politikasını takip etmiştir. Ancak, 1929 Dünya Ekonomik Krizi ile bu politika değişmiş ve devlet öncülüğünde kapitalist kalkınma stratejisi benimsenmeye başlanmıştır. Böylelikle, devletin ekonomideki ağırlığı ciddi oranda artmış, özel sektörün gelişimi ise ikinci plana bırakılmıştır. Söz konusu dönemde Türkiye ekonomisinde ithalat ve ihracatın payı gittikçe gerilemiş ve cari açık vermemeye dayalı bir dış ticaret politikası takip edilmiştir. Otuzlu yıllar boyunca Türkiye ekonomisi ithal ikameci ve gümrük vergi oranlarının yükseltilmesine dayalı korumacı bir modelle yönetilmiştir. Bu dönem boyunca Türkiye ekonomisinin içe kapandığı ve denk bütçe-güçlü milli para ilkesini benimsediği görülmektedir:

“1930’lu yıllarda Dünya Bunalımı ve dağılan dünya ekonomisi koşulları karşısında hem az gelişmiş ülkelerde hem de sanayileşmiş ülkelerde devlet müdahaleciliği güçlenmeye başlamıştı. ABD’de bile 1933 yılından itibaren Başkan Roosevelt’in ‘New Deal’ politikaları devreye girmişti. Dünya Bunalımı’na tepki veren diğer gelişen ekonomileri incelediğimizde de, durgunluğa karşı maliye ve para politikalarının önemli bir araç olarak kullanıldığını görüyoruz....”

...Türkiye’de de 1929 yılından itibaren devletin ekonomideki yeri giderek genişlemekteydi. Ancak, 1930’lu yıllarda İnönü hükümetleri makroekonomik politikalarda son derece ihtiyatlı davrandılar, bütçe açıkları ve para basma yoluyla ek kaynak yaratma seçeneğini bilinçli olarak kullanmadılar. Bir başka deyişle, ‘Keynes’den önce Keynes’ci’ politikalar Türkiye’de uygulanmadı. Tam tersine, İnönü hükümetlerinin iktisadi konulardaki en önemli ilkelerinden biri, ‘denk bütçe-sağlam para politikası’ oldu. Devlet bütçesi denk tutuldu, bütçede açık verilmedi, bu nedenle de ek para basılmadı.” (Pamuk, 2021, s. 191)

Tezel de Pamuk’la aynı görüşü paylaşmakta ve Kemalist kadronun 1930’lu yıllar itibariyle devlet öncülüğünde sanayileşme politikasına ağırlık vermeye başladığını ileri sürmektedir (Tezel, 1982, s. 217, 219). Gerçekten de Kemalist kadro 1930’lu yılların başından itibaren sanayileşmeyi öne almış ancak bunu kamu öncülüğünde gerçekleştirme gayreti içerisinde olmuştur:

“Sanayileşme programının uygulanmasında almaşık bir yol olarak devlet kapitalizmine başvurulması, 1931 yılı içinde gündeme girdi. Sanayileşmek için devletin yatırımcılık ve işletmecilik yapması düşüncesi ve uygulaması, aslında Türkiye için yeni bir şey değildi. Osmanlı Hükümeti, 1830’lar ve 1840’larda bir takım devlet fabrikaları kurdu muşt u. Bu fabrikaların birkaçı ayakta kalmış ve Cumhuriyet hükümetince devralınmışlardı. Ayrıca, sanayileşme sürecini hızlandırmak için devletin yeni fabrikalar kurması ve işletmesi fikri, 1920’lerde, bürokrasinin ve yönetici siyasi kadronun bir bölümü arasında revaç bulmuştu. 1925 yılında, Sanayi ve Maadin Bankası’nın kuruluşuyla ilgili kanunun gerekçesinde, devletin yeni fabrikalar kurması, daha sonra bunları güçleneceği varsayılan yerli kapitalistlere satması modeli, yani Prusya ve Japonya modeli önerilmişti.” (Tezel, 1982, s. 219)

Devlet öncülüğünde kalkınma stratejisinin en önemli unsuru ise Sovyet Rusya’nın yaptığı gibi planlı ekonomiye geçilmesi idi:

“1930 yılından itibaren Türk ekonomisinde ‘devletçilik’ ilkesinin benimsenmesi beraberinde ekonomide planlama fikrini ortaya çıkarmıştır. Türkiye’de planlama düşüncesi 1933-1937 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile kendini göstermiştir. Kalkınma ve sanayileşme hamlelerinde devletin öncülüğünü zorunlu gören bu plan, dış ekonomik ilişkilere de ekonomik bağımsızlık perspektifiyle bakmaktadır. Sanayi planı, ekonominin genelini kapsamayıp sadece sanayi üzerine yapılmış olsa da bir plan dahilinde yapıldığı için ekonomik anlamda ilk planlama hamlesi olarak değerlendirilmektedir. Bu plan ile devlet, sanayi kesiminde ağırlığını daha fazla hissettirmiş fakat özel teşebbüsün de desteklenmesi ihmal edilmemiştir. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, genel hatları ile sanayi sektörünün ön plana alındığı, tarım ve hizmetler sektörünü içermeyen bir plan olması nedeniyle ulusal makro plan özelliği taşımamaktadır. Bu plan, o dönemin şartları göz önüne

alınarak değerlendirildiğinde az gelişmiş ülkelerin hiçbirinde örneği olmayan bir plan olmuştur. Bu plan ile ülke çapında sanayileşmenin gerçekleşmesi adına altyapı hazırlanmış ve sonraki dönemlerde uygulanacak planlamalar adına bir örnek teşkil ettiğinden dolayı başarılı kabul edilmiştir.” (Erdoğan, 2020, s. 256; Boratav, 2005, s. 97)

Erdoğan'ın da belirttiği gibi Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı gayet başarılı şekilde tamamlanmış ve bu nedenle ikincisi hayata geçirilmiştir. Tezel'e göre de Birinci Plan öngörülen beş yılın sonunda büyük ölçüde uygulanmış; Kayseri, Nazilli ve Konya Ereğlisi'nde yeni fabrikalar kurularak üretime geçirilmiştir (Tezel, 1982, s. 274). Birinci planlama döneminin başarısı ikinci planlama dönemini getirmiş fakat 1938-1943 yıllarında uygulanmak için hazırlanmış olan İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle tam olarak hayata geçirilememiştir (Erdoğan 2020, s. 257). Ancak, Tezel'in belirttiğine göre ikinci planın uygulanması savaş nedeniyle büyük ölçüde akamete uğrasa da Türkiye'de devlet sanayi sektörünü geliştirmeye yönelik çalışmalar bu zaman zarfında hayata geçirilmeye devam etmiştir. Savaş sonrasında ise planlamanın devamı olarak 1945 yılında "İvedili Plan" hayata geçirilmiş ve 1946 sonunda bu planın başarılı sonuçlar aldığı görülmüştür. 1947 yılında ise Vaner Planı olarak da bilinen "Türkiye İktisadi Kalkınma Planı" hazırlanmıştır. Daha sonra bu planın uygulanmasından vazgeçilmiştir (Tezel, 1982, s. 301; Erdoğan, 2020, s. 257).

Bu arada Mustafa Kemal'in ölümünden itibaren İkinci Dünya Savaşı'nın de etkisiyle Türkiye'de Amerika-Avrupa ekseninin oluşturduğu Batı dünyasına yakınlaşma etkisi görülmeye başlandı. Bu durum iktisadi anlayışı da doğrudan etkilemiş ve İnönü Hükümetleri tarafından özellikle emperyalist kapitalizmin yeni merkezi olarak şekillenen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kapitalistleri ile borçlanma anlaşmaları akdedilmiştir. Türkiye'de yaşanan eksen kaymasının ilk ürünü ise Cumhuriyet tarihinin yabancı bir devlete imtiyaz tanıyan ilk ikili anlaşmasının yürürlüğe girmesi olmuştur. 1 Nisan 1939 tarihinde ABD ile imzalanan ve 5 Mayıs 1939'da yürürlüğe giren bu anlaşmaya göre ABD'ne "gerek ithalat ve ihracatta ve gerekse diğer bütün konularda en ziyade müsaadeye mazhar millet statüsü" tanınmıştı (Aydoğan, 2004, s. 15). Aynı yıl İngiltere'den 37 milyon sterlin ve Fransa'dan 264 milyon frank borç alınmıştır (Ünlüönen, 1988, s. 326). 1942 yılında ise Almanya'dan 100 milyon Mark borç alınmıştır. Bu borçlar sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin borç yükü yüzde 266 oranında artırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında dış borçlar 356 milyon lirayı bulmuştur. 1946 yılında İkinci Dünya Savaşı'nda ABD ordusu tarafından kullanılmış askeri malzemenin alımı için yine ABD'nden 10 milyon dolar borç alınmıştır. Bu borçlanmayı Truman Doktrini ve Marshall Planı yardımlarının uygulanması doğrultusunda temin edilen fonlar takip etmiştir. Yine aynı yıllarda uluslararası kredi kuruluşlarından borç temin edilmiş, buna bağlı olarak 1947'de IMF'den 5 milyon dolar tutarında kredi sağlanmıştır (Ünlüönen, 1988, s. 326).

Görülebileceği üzere Atatürk dönemine hâkim olan üretime dayalı ekonomik yapı ve iktisadî denge politikası İnönü döneminde bozulmaya başlamış ve yine bu dönemde

izlenmeye başlanan dış politikanın etkisiyle Batı metropollerinde konuşlanmış sermaye çevrelerinden (cihan kapitalistlerinden) alınan büyük miktardaki borçlara dayalı iktisadî bir yapı ikame edilmeye başlanmıştır. İnönü döneminden sonraki süreçte Demokrat Parti bu politikayı daha da ileriye götürmüş ve ülkenin hızlı biçimde dışa açılarak cari açığın büyümesine, buna bağlı olarak dış borçların artmasına sebep olacak bir ekonomi politikası izlemiştir.

Sonuç olarak, Halkevlerinin kapatıldığı 1951 yılı itibariyle ülkenin dış borcu katlanarak artmış, borç ödemeleri düzenli yapılamaz hale gelmiş ve Cumhuriyet tarihindeki ilk moratoryum ilanı bu dönemde yaşanmıştır (Akgül, 2004, s. 241). Yine bu dönemde Uluslararası Para Fonu (IMF) ile düzenleme içine girilmiş (Yavuz, 2009, s. 213), Türkiye'nin daha fazla dışa bağımlı ve daha kırılgan bir ekonomik yapı ile devam etmesine yol açacak adımlar atılmıştır. Tüm bunların sonucunda Atatürk dönemi iktisat politikalarından geri dönmüş devletçi, korumacı, üretime dayalı, dış ticarete ve devlet bütçesinde denge öngören yaklaşımdan uzaklaşmış ve son tahlilde Türkiye, İkinci Dünya Savaşı ertesinde kurulan dünya ekonomik sistemine¹ angaje olmuştur.

3. Halkevleri Bütçeleri ve Malî Yapıları

Daha önce de belirtildiği gibi görünürde Halkevleri Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı olarak kurulmuş ve onun uzantısı olarak faaliyetlerini sürdüren kültür kurumlarıydı. Ancak, gerçek manasıyla 1935'te ortaya çıkacak parti-devlet bütünleşmesi sürecinin ilk adımlarının atılmaya başladığı bir sırada Halkevlerinin devlet bütçesinde ayrılan tahsisattan beslendiği tespit edilmektedir (Akter, 2018, s. 8; Yetkin, 2018, s. 180). Dahası Demokrat Parti'nin Halkevlerini kapatma nedenlerinden en önemlisi, bahse konu edilen bu iç içe geçmiş CHP-Devlet-Halkevleri yapısı ve devlet bütçesinden Halkevlerine ayrılan ödenek olduğu rahatlıkla iddia edilebilir. Hatta CHP kapatılma sürecini durdurabilmek için 1946 yılı itibariyle Halkevlerini gelir kaynakları açısından kendi kendine yetebilir kurumlar haline getirmeye çalışmış, fakat buna rağmen kapatılma hadisesine engel olamamıştır (Toksoy, 2007, s. 109). Dolayısıyla Halkevleri hakkında şunu belirtmek gerekir ki, söz konusu kurumun bütçesi sadece CHP tarafından karşılanmıyordu, Vilayet Hususi Bütçesi ve Belediye Bütçeleri ile yukarıda da belirtildiği üzere devlet bütçesinden pay almaktaydı (Akter, 2018, s. 8; Gülcü, 2016, s. 72). Bu durum Halkevleri bütçe arşivlerinin dağınık halde bulunması gibi temel bir soruna yol açmıştır. Konu ile ilgili önemli bir makaleye imza atan Ahmet Akter, Halkevleri bütçeleri için şu tespitleri yapmıştır:

“Cumhuriyet Tarihimizin tozlu sayfalarında yerini almış önemli kurumlarından biri olan

¹ Kuşkusuz ki kapitalist “Dünya Ekonomik Sistemi” İkinci Dünya Savaşı'ndan önce kurulmuştur. Burada bahsedilen ise bu sistemin içinde yeni bir aşama olarak filizlenen ve Bretton Woods para sistemi ile tahkim edilmiş, Amerika Birleşik Devletleri'ni merkeze alan yeni sömürgeci ve emperyalist sistemdir. Dünya Ekonomik Sistemi ve Bretton Woods sistemi için bkz.: Immanuel Wallerstein, *Dünya Sistemleri Analizi*, (2. Baskı), BGST Yayınları, İstanbul 2011, s. 51-52 vd.; Sinan Sönmez, “Bretton Woods, Fordizm ve Hegemonya”, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 34(1), (2016), s. 43.

Halkevleri, bir yasa ile kurulmamasının sıkıntılarını her şeyden önce malî konularda yaşamıştır. Yasal olarak bir geliri olmadığı gibi standartlaştırılmayan bir bütçeye sahip olmuştur. Her ne kadar tek parti döneminin avantajlarını kullanarak kendisine bir bütçe oluşturabilmişse de çok partili düzene geçilmesiyle birlikte tartışılan bir konuma gelmiştir. Halkevlerinin bütçesini oluşturan gelir-gider tablosuna ait kalemler düzenli bir liste halinde arşivlerde henüz bulunamamıştır. Bu kalemlerin neler olduğu dağınık belgelerden tespit edilmeye çalışılmıştır. Halkevlerine genel bütçeden yapılan tahsisler için en önemli belgeler TBMM’de görüşülen Bütçe ve Kesin Hesap Kanunları ile 1950 yılında Demokrat Parti tarafından görevlendirilen Maliye Müfettişlerinin raporudur. Bu rapor eksiktir ve ayrıntılı açıklamaların bulunduğu ekleri bulunmamaktadır. Ayrıca Taşra yönetimlerinin tahsisatları da her belediyenin kendi hesap cetvelinde bir kalem olarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlar da oldukça dağınık ve eksiktir.” (Akter, 2018, s. 1)

Akter’in belirttiği gibi Halkevleri bütçelerine ancak dağınık arşiv belgelerinden ulaşabilmekte ve konuyla ilgili bütüncül veri elde etmek hayli zor olmaktadır. Buna rağmen bazı dağınık ve yerel Halkevleri bütçe verilerinden yola çıkarak genel ekonomiye etkilerinin veya genel ekonomik durum içerisindeki yerinin ne olduğu tespit edilebilmektedir. Bu noktada şunu da dile getirmek gerekmektedir ki CHP Teşkilatı, Halkevlerinin doğrudan devlet kuruluşu olmamasından kaynaklı bütçe sorunlarını telafi edebilmek adına birtakım tedbirler almak ve kaynak bulmak durumunda kalmış ve hem devletin olanaklarının hem de belediye teşkilatlarının imkanlarını zorlamak suretiyle Halkevlerine düzensiz de olsa maddi bir akış sağlayabilmiştir. Fakat tüm bunlar yine de bütçe bulma hususundaki problemleri tam anlamıyla çözememiştir (Akter, 2018, s. 2). Arşiv belgelerine bakıldığında çoğu Halkevinin doğrudan harcayabileceği bir kaynağa sahip olmadığından, sürekli CHP Genel Merkezinden veya yerel örgütlerinden tahsisat talep etmek durumunda kaldığı görülmektedir. Örneğin 23 Haziran 1944 tarihinde Hopa Halkevi Reisi, CHP Genel Sekreterliğine bir dilekçe ile başvuruda bulunmuş ve bir adet sinema makinesinin parti aracılığıyla taksitlendirilerek temin edilip edilemeyeceğini sormuştur (DAB, CHP, 1216/40, 1946). Aynı şekilde Denizli Halkevi Başkanı tarafından CHP Genel Sekreterliğine yazılan dilekçede de daha önce partinin maddi desteği ile satın alınan ve montajı tamamlanan sinema makinesinin faaliyete geçmesi için gereken 2000 liranın yine partiden talep edildiği görülmektedir (DAB, CHP, 1216/40, 1949). 30 Haziran 1941’de ise Türk Philips Ltd. Şti. CHP’ne bir yazı göndermiş ve Diyarbakır Halkevinin kendilerinden satın almış olduğu sinema makinesinin bedelini ödemediği yönünde bir bilgilendirmede bulunmuştur. Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği tarafından Diyarbakır Halkevine bir yazı yazılır ve bu yazıdan, alınan sinema makinesinin bedelinin CHP’nin Diyarbakır Halkevine gönderdiği yardım parasından ödendiği anlaşılmaktadır (DAB, CHP, 1216/40, 1942). Edirne Halkevi Başkanının CHP Genel Sekreterliğine göndermiş olduğu yazıdan ise bu halkevine alınan sinema makinesinin doğrudan CHP tarafından armağan edildiği anlaşılmaktadır. Aynı yazıda Edirne Halkevi Başkanı bozulan sinema makinesinin tamiri için gereken 650 lirayı Genel Sekreterlikten talep etmektedir (DAB,

CHP, 1217/41, 1949). Diğer bir arşiv belgesinde ise Koç Ticaret T. A. Şti. (Bugünkü Koç Holding) Bitlis Halkevi sinemasının boyanması için satın alınan 12 lira 80 kuruşluk boya bedeli faturasını doğrudan CHP Genel Sekreterliği adına kesmiştir (DAB, CHP, 1216/37, 1950). Görüldüğü üzere Halkevleri tutarlı, bütüncül ve tahtı idaresinde bir bütçeye sahip olmadığından çoğu zaman en ufak gider kalemi için dahi CHP Genel Sekreterliğine başvurmak zorunda kalmıştır. Tabii iki kurum arasındaki bu iktisadi ilişki, CHP'nin aynı zamanda devlet ile iç içe geçmiş bir yapı olması sebebiyle dikkati celp edici bir mahiyettedir. Çünkü, Akter'in de belirttiği gibi gider çizelgeleri ve faturaların olmaması sebebiyle Halkevleri tarafından yapılan çoğu harcamanın gerçekten de söz konusu edilen işler için mi kullanıldığı ya da ne kadarının kullanıldığı tespit edilememektedir (Akter, 2018, s. 32). Örneğin, Başbakan Hasan Saka tarafından İçişleri Bakanı M. Hüsrev Göle'ye gönderilen 21.12.1948 tarihli bir yazıda İller Genel Kurulu'nda hazırlanan bütçelerde mahalli Halkevlerinin kültür hizmetleri için konulan yardım paralarının merkezde farklı yerlere ayrılması gerektiği özellikle belirtilmiştir (DAB, CHP, 42/252, 1948). Dolayısıyla, Halkevleri için ayrılan paraların farklı işlere kullanılması hususu takip eden süreçte kapatılma gerekçesi olarak Demokrat Parti tarafından ortaya atılacak suistimal iddialarına sebep teşkil etmiştir (TBMM, IX/9, 1951, s. 639, 641).

Halkevlerinin giderleri farklı kalemlere ayrılmıştı. Bunlar; Kadro Giderleri, Şube Masrafları, İdare Masrafları, Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi Masrafları, Güzel Sanatlar Şubesi Masrafları, Gösteri Şubesi Masrafları, Spor Şubesi Masrafları, Sosyal Yardım Şubesi ve Köycülük Şubesi Masrafları, Halk Dersleri ve Kurslar Şubesi Masrafları, Kitapsaray ve Yayın Şubesi Masrafları ve Müze ve Sergi Şubesi Masraflarından ibarettir (Akter, 2018, s. 24-30). Arşiv belgelerine bakıldığında bu giderler için de yine CHP Genel Sekreterliğinden para yardımı talep edildiği ve en kritik gelir kaynağını bu yardımların oluşturduğu görülecektir. Örneğin, Çorum Halkevi için satın alınan 22 çift kramponun bedeli olan 462 lira söz konusu Halkevi tarafından partiden elde edilmiştir. Yapılan yazışmalardan anlaşıldığı üzere CHP Genel İdare Kurulu Üyesi Ali Bey'in (Taşkapılı) Çorum Halkevi Başkanlığına, sayıları beş bine yaklaşan Halkevlerinin bu gibi ihtiyaçlarını Genel Merkezin karşılamasının mümkün olmadığı ve yerel olanakların hayata geçirilmesi yöntemi ile Halkevleri tarafından kendilerince karşılanması gerektiği iletilmiştir. Ancak buna rağmen, söz konusu krampon bedeli, gençleri partiye ısındıracağı düşüncesiyle Genel Merkez tarafından karşılanmıştır (DAB, CHP, 1121/92, 1949). Yine 1945 yılında Hakkâri Halkevi için satın alınan 1 adet voleybol topu bedeli olan 39 lira 58 kuruş CHP Genel Sekreterliğine fatura edilmiştir (DAB, CHP, 1122/96, 1945). Bunun dışında, Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün 1 no'lu üyesi de olan Fuat Balkan Bey'in (Öztürk, 2016, s. 55) yazısı üzerine 80 liralık bir atış tüfeğinin Burdur Halkevi tarafından parti genel sekreterliğinden talep edildiği anlaşılmaktadır (DAB, CHP, 1121/90, 1941).

Spor malzemelerinin yanı sıra CHP Yönetimi Halkevlerinin sanatsal faaliyetlerini ve buna bağlı küçük veya büyük giderlerini de karşılıyordu. Örneğin 1943 yılında Elazığ Halkevi tarafından görevlendirilen Devlet Konservatuarı müzik aletleri asistanı Abdullah Arsever Bey Halkevinin piyanosunu tamir etmiş. Bunun için kendisine CHP Genel

Sekreterliğinden 150 lira verilmiştir (DAB, CHP, 970/749, 1949).

Arşiv belgelerinden görüldüğü üzere CHP çeşitli vesilelerle Halkevlerini ekonomik olarak destekliyordu. Bu vesilelerin arasında Halkevleri binalarının inşaat masrafları da bulunmaktaydı. Örneğin, Başbakan Celal Bayar'a sunulan 25 Mayıs 1938 tarihli bilgilendirme yazısında sekiz ayrı Halkevinin inşaatı ile ilgili rapor verilmiş ve bu rapordan CHP tarafından Erzincan Halkevi inşaatı için 80.000 lira, Erzurum Halkevi inşaatı içinse 63.000 lira gönderildiği tespit edilmektedir (DAB, CHP, 79/524, 1938). 9 Ocak 1950 tarihli bir belgede ise CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in parti tarafından İskenderun Halkevi'ne 2000 lira gönderildiği anlaşılmaktadır (DAB, CHP, 54/214, 1950).

Kaldı ki Akter yapmış olduğu çalışmada Halkevleri bütçelerinin gelir kalemlerini topyekûn ortaya koymuş ve gelirlerdeki parti-devlet payını açıkça göstermiştir. Buna göre 1935-1950 arasında bütçede yer alan Halkevleri ödeneği yıllara göre şöyledir:

Tablo 1. Yıllara Göre Halkevlerine Ayrılan Ödenekler

1935 Yılı	96.000
1936 Yılı	479.880
1937 Yılı	479.880
1938 Yılı	479.880
1939 Yılı	741.000
1940 Yılı	1.250.000
1941 Yılı	1.250.000
1942 Yılı	1.400.000
1943 Yılı	1.600.000
1944 Yılı	2.800.000
1945 Yılı	2.047.000
1946 Yılı	3.900.000
1947 Yılı	1.950.000
1948 Yılı	1.950.000
1949 Yılı	1.950.000
1950 Yılı	1.250.000
Toplam	23.623.000

Kaynak: (Akter, 2018, s. 13)

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra görevlendirilen maliye müfettişlerinin hazırlamış olduğu 15 Aralık 1950 tarihli "Halkevleri ve Cumhuriyet Halk Partisi 932-950 Yılları Hesaplarının Tetkik Neticelerine Dair Rapor"a göre kamu kurumlarından Halkevlerine yapılan toplam yardım şöyledir:

"1932-1950 yılları arasında Devlet Bütçelerinden toplam 25.930.102 lira,
1933-1950 yılları arasında Özel İdareler Bütçelerinden 14.151.028 lira,
1932-1950 yılları arasında Belediyeler Bütçelerinden 4.905.787 lira,

1935-1950 yılları arasında Köy Bütçelerinden 519.615 lira,
 1935-1950 yılları arasında Belediyeler Bankasından 8.190 lira,
 1930-1950 yılları arasında İktisadi Devlet Teşekküllerinden 256.508 lira
 Toplam 45.771.230 liradır.” (Akter, 2018, s. 10)

Arşivdeki belgelerle karşılaştırıldığında gerçekten de Halkevlerine farklı kanallar aracılığıyla genel bütçeden ciddi para yardımları yapıldığı görülmektedir. Örneğin, 9 Mayıs 1934 tarihli bir belgede Erzincan, Giresun, Adana Seyhan, Antalya ve Adapazarı Belediyeleri tarafından söz konusu illerdeki Halkevlerine çeşitli meblağlarda para yardımı yaptığı görülmektedir (DAB, CHP, 13/68, 1934). Veya Konya Halkevinin çıkarmakta olduğu Konya dergisinin aboneliği üzerinden 250 liralık bir maddi destek sağlanması gibi Halkevlerinin çıkardığı dergilere abonelik sistemi üzerinden de para aktarılması söz konusu olmuştur (DAB, CHP, 905/536, 1950). Yine benzer şekilde, kapanmış olan İstanbul dergisinin alacakları da CHP tarafından ödenmiştir (DAB, CHP, 902/527, 1947). Ankara Halkevinin 1948 yılı Mart ayına ait gelir-gider tablosuna göre evin 142.076,02 liralık toplam gelirinin 100.410,00 lirası CHP'den alınan yardımlara aittir. 1 Aralık 1949 – 31 Ocak 1950 arasına ait tabloda ise Ankara Halkevine ait toplam 154.907,86 liralık toplam gelirin 123.000,00 liralık kısmı CHP yardımlarıdır (DAB, CHP, 819/245, 1951). Antalya Vilayet Hususi bütçesinden ise Antalya ve kaza Halkevlerine 10.000 lira ayrılmıştır. Yine Hususi İdare bütçesinden Antalya Halkevine 400 lira, Korkuteli Halkevine 100 lira, Elmalı Halkevine 500 lira, Alanya Halkevine 1000 lira ayrılmıştır. 1939-1942 yılları arasında Antalya Halkevine Hususi İdare (İl Özel İdare) Bütçesinden toplam 25.755; Belediye Bütçesinden ise 2430 lira ayrılmıştır (Gülcü, 2016, s. 72).

Halkevlerine Genel Bütçeden ayrılan payın yıllara göre Genel Konsolide Bütçe ile karşılaştırması ise aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 2. Konsolide Bütçe Giderleri ve Halkevlerine Ayrılan Bütçe (Milyon TL)

Yıllar	Konsolide Bütçe Giderleri	Halkevlerine Ayrılan Bütçe
1935	302.000.000	96.000
1936	310.500.000	479.880
1937	364.400.000	479.880
1938	375.900.000	479.880
1939	479.100.000	741.000
1940	636.900.000	1.250.000
1941	685.500.000	1.250.000
1942	1.071.000.000	1.400.000

1943	1.215.200.000	1.600.000
1944	1.328.700.000	2.800.000
1945	741.000.000	2.047.000
1946	1.269.700.000	3.900.000
1947	1.909.100.000	1.950.000
1948	1.797.700.000	1.950.000
1949	2.066.200.000	1.950.000
1950	1.955.900.000	1.250.000

Kaynak: (Öner, 1994, s. 13)

Yukarıdaki tabloya göre devlet bütçesinden Halkevlerine ayrılan meblağ 23.623.640 liradır. Demokrat Parti dönemi Maliye Bakanı Hasan Polatkan, Meclis'te yapmış olduğu konuşmada 1932'den 1950 yılının mayıs ayına kadar uzanan süreçte Halkevleri ve CHP'ne yönelik malî tabloyu ortaya koyan bazı rakamlar vermiştir. Buna göre 1932 ila 1950 yıllarını kapsayacak şekilde Halkevleri hizmetleri için Devlet Bütçesinden, İl Özel İdarelerinden, Belediyelerden, Köy Bütçelerinden, İktisadi Devlet Teşekküllerinden ve Belediyeler Bankasından CHP'ne aktarılan miktar toplam 48.637.780 lira iken aynı yıllar içerisinde CHP'nin toplam gelirleri 17.216.885 liradır. Görüleceği üzere CHP'nin Halkevleri için devlet bütçesinden aldığı miktar hükmi şahsiyetine ait toplam gelirden hayli fazladır. Polatkan, herhangi bir tüzel kişiliği bulunmayan ve CHP'nin bir kolundan ibaret olduğunu belirttiği Halkevleri gelirleri ile CHP'nin 1932 yılından 1950 yılına kadarki gelirinin 65.854.655 lira olduğunu ortaya koymuştur. Yine Bakanın belirttiğine göre Halkevleri için CHP'ne aktarılan 48.637.780 liranın 10.858.127 liralık kısmı Halkevleri hizmetine, 11.355.837 liralık kısmı Halkevleri inşaatına sarf olunmuş; 5.773.229 liralık kısmı ise sarf dışı olarak CHP'nin zimmetinde kalmıştır. Dolayısıyla, muhalefetin ciddi anlamda tepki gösterdiği gibi genel, katma ve özel bütçeli dairelerin Halkevleri adına verdikleri miktarlardan bir kısmı Halkevlerine harcanmadığı açıkça tespit edilmiştir (Çakmak, 2015, s. 8; TBMM, IX/9, 1951, s. 669-670).

Sonuç

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere genel bütçeye oranla devlet bütçesinden Halkevlerine aktarılan kaynaklar hayli sınırlıdır. Örneğin, genel konsolide bütçeye oranla Halkevlerine en fazla kaynağın aktarıldığı 1946 yılında bile çok ciddi bir rakama ulaşamadığı görülmektedir. Tabii bu rakamlar çalışmada da belirtildiği üzere sadece merkezi bütçeden değil belediye bütçeleri ve il özel idare bütçeleri gibi hususi bütçeye sahip kamu kaynaklarından da aktarılmıştır. Dolayısıyla, araştırmada tespit edildiği üzere Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir oluşumu olarak kurulan Halkevleri son tahlilde sadece

Cumhuriyet Halk Partisi kaynaklarını değil aynı zamanda devlete ait maddi olanakları ve kamu kaynaklarını da kullanmıştır. Fakat bunun yanı sıra Halkevlerinin giderlerinin ciddi bir kısmının Cumhuriyet Halk Partisi bütçesinden karşılandığı da yadsınamaz bir gerçektir. Yerel veya merkezî halkevi fark etmeksizin en ufak bir ihtiyacın dahi Cumhuriyet Halk Partisi Sekreterliğine ya da İl Örgütüne fatura edildiği defaatle verilen örneklerden de anlaşılmaktadır. Kaldı ki Halkevleri, Cumhuriyeti kuran kadrolar tarafından ağır bir ideolojik misyonla görevlendirildiği halde manidar biçimde tutarlı, bütüncül ve kendisine ait bir bütçeye sahip olamamıştır. Cumhuriyetin devrimci fikirlerinin topluma götürülmesinde aracılık eden ve yeni bir bilinç inşa edilmesinde en önemli rollerden birini üstlenen bu kurum bir adet voleybol topunun bedelini dahi Cumhuriyet Halk Partisi Sekreterliğinden talep etmek durumunda kalacak kadar iktisadi anlamda bağımlı bir durumdadır. Oysa böyle önemli bir kurumun ilgili kurumlara hesabını verebileceği ve idaresi altında bulunan ciddi bir bütçeye sahip olması gerekirdi. Bu şekilde bir hareket tarzı izlenseydi Halkevlerinin ihtiyacı için ayrılan kaynakların farklı yerlere kaydırılması kolay olmazdı. Çünkü yukarıda da görüldüğü üzere tek parti iktidarının bakanları dahi Halkevleri için gönderilen yardım paralarının başka işlere ayrılmasından şikayetçidir. Muhalefetin elini güçlendiren bu argümanın oluşması için zemin hazırlayan ise Halkevlerine ait müstakil bir bütçe olmayışıdır. Tek parti iktidarını yaşadığı bir dönemde Cumhuriyet Halk Partisinin bazı unsurları parti-devlet bütünleşmesinden istifade ile bu bütçesizliği fırsata çevirmiş ve kaynakların farklı yerlere aktarılmasında rol oynamışlardır. Dolayısıyla, Halkevlerine müstakil bütçe verilmemesi hadisesi çok önemli sorunlara yol açmıştır. Son olarak denebilir ki, Halkevleri kendi bütçesine sahip olmayan ve Belediye, İl Özel İdareleri, İktisadi Devlet Teşekkülleri, Mahalli Belediye Bütçeleri ve Köy Bütçeleri gibi farklı kamu kaynaklarından aktarılan yardımlar ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin maddi yardımları ile ayakta kalmak durumunda olan bir yapıydı. Söz konusu kamu yardımları genel bütçeye oranlandığında anlamlı bir yekûn tutmasa da devlet imkanlarının kullanılması açısından önemli görünmektedir. Ancak, halkevleri kamu kaynaklarını cüzi bir şekilde kullanmış ve bu kullanım genel Türk ekonomisine ve genel merkezi bütçeye etki edecek bir mahiyet arz etmemiştir. Buna rağmen kuşkusuz ki Halkevleri adına kamu bütçesinden para aktarılması ve bunun bir kısmının Halkevlerine sarf edilmeyerek partide tutulması kamu maliyesini zarara uğratar bir mahiyettedir. Nitekim başta da belirtildiği gibi parti bünyesinde tutulan bu paraların nerelere harcandığını gösterecek fatura vb. belge de arşivlerde bulunmamaktadır. Halkevleri adına CHP'ne aktarılan paraların partiye ait toplam gelirden fazla olması ise Halkevleri adına aktarılan miktarın parti için ne kadar önemli ve kamu bütçesi için ne kadar dikkati celp edici olduğu daha iyi anlaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında CHP'nin bu paraları Halkevlerine sarf etmediği halde parti zimmetinde tutmaya devam etmesi Türk ekonomisi açısından, dahası kamu kaynaklarının doğru ve verimli kullanılması açısından tatmin edici olmaktan uzak görünmektedir.

Kaynakça

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

- Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..13-68-4. (09.05.1934).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..79-524-2. (25.05.1938).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1121-90-1. (03.05.1941).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1216-40-4. (14.01.1942).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1122-96-3. (14.02.1945).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1216-40-1. (04.12.1946).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..902-527-1. (17.03.1947).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..42-252-24. (21.12.1948).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1121-92-1. (08.12.1949).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1216-40-3. (04.08.1949).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1217-41-1. (17.05.1949).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..970-749-3. (28.09.1949).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1216-37-1. (13.10.1950).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..54-214-2. (09.01.1950).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..905-536-1. (23.11.1950).
 Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..819-245-2. (29.11.1951).

T.B.M.M. Arşivi

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem: IX, Cilt: 9, Toplantı: 1, (07/08/1951).

Araştırma Eserler

- Akgül, L. H. (2004). *1958 Moratoryumu* [Yayınlanmamış Doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Akter, Ahmet. (2018). Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir-Gider Tablosunun Tespiti, *Atatürk Yolu Dergisi*, 16(63), 1-50.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.
- Atalay, O. (2018). *Türk'e Tapmak, Seküler Din ve İki Savaş Arası Kemalizm*. İletişim Yayınları.
- Aydoğan, M. (2003). *Bitmeyen Oyun, Türkiye'yi Bekleyen Tehlike*. (14. Baskı). Kum Saati Yayınları.
- Baydar, O. (1969). *Türkiye'de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı*. Habora Kitabevi Yayınları.
- Boratav, K. (2005). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002*. (9. Baskı). İmge Kitabevi.
- Cumhuriyet Halk Fırkası. (1932). *Halkevleri Talimatnamesi*. Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Çakmak, F. (2015). Halkevlerinin Kapatılması ve Cumhuriyet Halk Partisi Mallarına El Konulması. *International Journal of History Studies*, 7(3), 1-21.
- Doğaner, Y. (2023, 5 Ağustos). Halkevleri. *Atatürk Ansiklopedisi*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkevleri/?pdf=3626> adresinden erişilmiştir.

Erdoğan, H. (2020). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ekseninde Türkiye Cumhuriyeti'nin Kalkınma Politikası ve Tarımsal Üretim. *Journal of Universal History Studies*, 3(Prof. Dr. Mustafa Keskin Special Issue), 252-268.

Gülcü, N. (2016). *Antalya Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)* [Yüksek Lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Heyd, U. (2002). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. (2. Baskı). (Günay. K. Çev.). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

İlhan, A. (2008). *Hangi Atatürk*. (5. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Mazıcı, N. (1996). 1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu. *Atatürk Yolu Dergisi*, 5(18), 131-154.

Öner, E. (1994). Cumhuriyet Dönemi Türk Bütçeleri (1924-1993). *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0(36), 10-44.

Öztürk, İ. K. (2016). Komitacı, BJK'nin Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları. *Tarih Kritik Dergisi*, 2(3), 52-56.

Ünlüönen, K. (1988). Cumhuriyet Dönemi Devlet Borçları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(4), 313-335.

Üstel, F. (2010). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)*. (3. Baskı). İletişim Yayınları.

Pamuk, Ş. (2021). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, Büyüme, Kurumlar ve Bölüşüm*. (13. Baskı). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Soyak, H. R. (2004). *Atatürk'ten Hatıralar*. Yapı Kredi Yayınları.

Sönmez, S. (2016). Bretton Woods, Fordizm ve Hegemonya, *Hacettepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 34(1), 43-62.

Tezel, Y. (1982). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi (1923-1950)*. Yurt Yayınları.

Toksoy, N. (2007). Halkevleri 'Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak', Orion Yayınevi.

Tunçay, M. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması 1923-1931*. (6. Baskı). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ünlüönen, K. (1988). Cumhuriyet Dönemi Devlet Borçları. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(4), 313-335.

Wallerstein, I. (2011). *Dünya Sistemleri Analizi*. (2. Baskı). BGST Yayınları.

Yavuz, A. (2009). Başlangıcından Bugüne Türkiye'nin Borçlanma Serüveni: Durum ve Beklentiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009(20), 203-226.

Yetkin, E. (2018). *Türkiye'de Otoriteryanizm: Parti Devleti İktidarlarının Kurulması (1908-1960)* [Yayınlanmamış Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı çalışmanın verilerinin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala gerekli dikkat ve özeni göstermiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ
N° 22694

Ankara: 12/11/1945

Sureti

C. H. P. Genel Sekreterliği Yüksek Katına

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Ödenecek veya gönderilecek paranın

Bütçe yılı : 1944
Faslı : 5
Maddesi : 6
Tertibi : C
Mikdarı : ~~39~~ Lira ~~58~~ Kuruş

Yalnız ~~otuz dokuz~~ Lira ~~elli sekiz~~ Kuruştur.

Para ödenecek makam veya şahsın öz ve soy adı

{ Florya mağazası sahibine .

Gideceği yer ve adresi

: Ankara'da Florya mağazası sahibine .

Ne için gönderildiği

: Halkî Halkevi için satın alınan 1.tane Voleybol ağıyla 1.tane lastikli Voleybol Topu bedeline ve ambalajıyla Posta nakliye ücretine .

Yukarıda yazılı ~~otuz dokuz~~ lira ve ~~elli sekiz~~ kuruşun ödenmesi için XII. inci Büroya havalesine yüksek tenzip ve müsaadelerini saygılarımla dilerim.

Büro VI. Şefi

Gaziantep Milletvekili
Bekir Kaleli

Uygun

XII. inci Büroya

12/11/1945

Organum

C. H. P. GENEL SEKRETERİ A.
~~Kazırcı~~ Milletvekili
N.Kansu

M. H. Güle

Ek 1. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1122-96-3.(14.02.1945).

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

15 K.Sani 1941

6
 30900

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
 CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. Vilâyet İdare Heyeti Reisliğine
İstanbul

Burdur Halkevi ihtiyacı olan bir atış tüfen-
 ginin İstanbulda Yeni cami sokağında silahçı Osman'ın ma-
 ğazasından 80 liraya tedarik edilebileceği Edirne Mebusu
 Fuat Balkan'ın iş'arından anlaşılmıştır.1941 senesi için
 satın alınacak diğer spor malzemesi meyanında bu atış tü-
 fenginin de alınarak Burdur Halkevi Reisliğine gönderilme-
 sinin temin buyurulmasını ve bildirilmesini rica eder,
 saygılarımı sunarım.

C.H.P.Genel Sekreteri
Erzurum Mebusu

Dr.A.F.Tuzer

L

Fişe İşlendi

Ek 2. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..1121-90-1.(03.05.1941).

C. H. P.
ELAZIĞ HALKEVİ
REİSLİĞİ

1/2/0

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kayıtlı C. H. P. Genel Sekreterlik
T. 615 23 Eylül 1943
99415 Eki: 7

C.H.P. Genel sekreterlik yüksek makamına

55785

30/7/1943 gün ve 5/58365 sayıya karşılıktır.

Devlet konservatuvarı müzikli aletleri asistanı Abdullah Arsever
7/9/1943 günü Evimize gelerek mevcut Piyanoyu kontrol ve akort
etmiş 12/9/1943 günü ayrılmış tutulan zabıt varakası bağlanarak
sunulmuştur. saygılarınıza ellerinizi şerh.

18/9/1943

Halkevi Reisi V.

Ferit Köksal

F. Köksal

V

23. 9. 1942

Nr: 99415 - 99124

10

Ek 3. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..970-749-3.(28.09.1949).

C. H. P.

ANKARA HALKEVİ BAŞKANLIĞI

Sayı : .....

1.Aralık.1949 dan 31.Ocak.1950

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

akşamına kadar hesabımız

V A R İ D A T

Nev'i	F.	Tahsisat		Alınan		Alınmayan		Gelir Faz	
		Lira	Kr.	Lira	Kr.	Lira	Kr.	Lira	Kr.
C.H.P.den gelir	1	123.000.00		111.000.00		12.000.00			
Çeşitli gelir	2	17.000.00		16.800.00		200.00			
Sosyal yardım geliri	3	8.500.00		2.780.00		5.720.00			
Geçen yıldandevir	4	6.407.86		6.407.86		0			
Toplamı.....		154.907.86		136.987.86		17.920.00			

S A R F İ Y A T

B.M.	Nev'i	Tahsisat		Sarfiyat		Kalan	
		Lira	Kr.	Lira	Kr.	Lira	Kr.
1	1	Memur aylıkları	31.550.00	28.125.00		3.425.00	
	2	Geçici tazminat	2.646.00	1.674.00		972.00	
	3	Çocuk zamları	2.253.88	2.092.87		161.01	
	4	Hizmetliler giderleri	31.080.00	28.860.00		2.220.00	
	5	Memur ve hizmetliler, Primi	1.300.00	1.062.76		237.24	
2	1	Kırtasiye	510.00	200.60		309.40	
	2	Aydınlatma, ısıtma	23.058.00	20.963.00		2.094.92	
	3	Telefon	2.000.00	1.664.85		335.15	
	4	Hizmetliler giyimi	5.550.00	5.474.20		75.80	
	5	Ulusal Günler	650.00	402.00		248.00	
	6	Yapı ve Onarma	13.700.00	7.722.68		5.977.32	
	7	Dışeme ve Demirbaş	1.600.00	1.252.04		347.96	
	8	Siğorta	2.050.00	2.044.75		5.25	
	9	Çeşitli giderler	3.702.12	2.598.25		1.103.87	
3	1	Dil ve Edebiyat	900.00	401.75		498.25	
	2	Güzel Sanatlar	2.100.00	1.859.45		240.55	
	3	Temsil	5.100.00	3.365.46		1.734.54	
	4	Spor	1.700.00	1.267.17		432.83	
	5	Sosyal yardım	10.907.86	7.616.22		3.291.64	
	6	Halkdersaneleri ve Kurslar	5.500.00	2.900.50		2.599.50	
	7	Kütüphane ve Yayın	4.400.00	3.715.75		684.25	
	8	Kıyıcılık	1.050.00	738.85		311.15	
	9	Tarih ve Müze	1.600.00	987.00		613.00	
		GENEL TOPLAM.....	154.907.86	126.989.23		27.918.63	

31.Ocak.1950

Ek 4. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, C.H.P..819-245-2.(29.11.1951).